

Прилагане на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания

Индикатори за правата на човека

Роководство за независими национални
рамки за наблюдение

Настоящият превод е направен по поръчка на институцията на Омбудсмана на Република България в рамките на проект Проект № 2018-1-1440 (6) „Подкрепа на националните институции по правата на човека при наблюдението на основните права и аспекти на основните права на правовата държава“ и е финансиран от с безвъзмездни средства от Европейското икономическо пространство (ЕИП) и Норвегия. Целта на проекта е да засили ролята на националните правозащитни институции и повиши капацитета им за приложение на основните права на ЕС и върховенството на правото в контекста на политиките и фондовете на ЕС.

This handbook is translated in Bulgarian language under Project contract no. 2018-1-1440 (6) Supporting National Human Rights Institutions in monitoring fundamental rights and the fundamental rights aspects of the rule of law funded from Iceland, Liechtenstein and Norway through the EEA and Norway Grants Fund for Regional Cooperation. The aim of the project is to strengthen the role of national human rights institutions and their capacity to engage in the processes of applying fundamental rights and principles of the rule of law within the EU mechanisms.

© Агенция на Европейския съюз за основните права, 2023 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

За всяко използване или възпроизвеждане на снимки или друг материал, който не е обект на авторско право на Агенцията на Европейския съюз за основните права, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права.

Нито Агенцията на Европейския съюз за основните права, нито което и да е лице, действащо от името на Агенцията, носи отговорност за използването на настоящата информация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Print	ISBN 978-92-9461-952-5	doi:10.2811/382910	TK-04-22-085-EN-C
PDF	ISBN 978-92-9461-951-8	doi:10.2811/150305	TK-04-22-085-EN-N

КРЕДИТИ СНИМКИ:

Заглавна страница: © Drobot Dean/stock.adobe.com.

Съдържание

Защо е необходимо това ръководство?	2
Общо изложение	3
1 Роля на независимите национални рамки за наблюдение.....	5
1.1. Какво наблюдават?	5
1.2. Как наблюдават?	6
2 Попълване на пропуски в данните	8
2.1. Задължение на държавите страни по Конвенцията за събиране на данни	8
2.2. Пропуски в данните и предизвикателства	9
2.3. Използване на данни и индикатори за наблюдение на прилагането на КПХУ при осъществяване на други процеси	14
3 Използване на индикатори, основани на правата на човека за оценка на напредъка при изпълнение на задълженията за основните права - рамка индикатори на Службата на Върховния комисар за правата на човека на ООН	17
3.1. Структурни индикатори	20
3.2. Процесни индикатори	21
3.3. Резултатни индикатори	23
4 Източници на данни за попълване на резултатни индикатори	26
4.1. Източници на данни	27
4.2. Източници на данни на ниво ЕС	29
4.3. Инициативи за измерване	30
5 Наблюдение на прилагането на КПХУ в Европейския съюз - примери от националната практика	31
6 Предизвикателства и пътища напред	35
6.1. Предизвикателства при разработването и/или използването на индикатори	35
6.2. Работни методи за използване и/или разработване на индикатори	36
Използвана литература.....	37
Предложения за допълнителна информация.....	39

Защо е необходимо това ръководство?

Това ръководство помага на независимите национални рамки за наблюдение да изпълнят своите отговорности за наблюдение, посочени в член 33 от Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХУ). Ръководството се фокусира върху използването на индикатори. То не включва аспекти като спазването на Парижките принципи или ефективността на механизмите за подаване на жалби. Целта му е да подпомогне националните рамки за наблюдение при разработването или подобряването на индикатори за оценка на напредъка на прилагането на КПХУ на национално ниво.

Разработването на подходящи индикатори и критерии за сравнение е неразделна част от националните усилия за наблюдение на прилагането на правата, предвидени в КПХУ и за измерване на напредъка при изпълнение на ангажиментите по КПХУ.

Индикаторите не са просто набор от показатели. Те играят важна роля за превръщане на глобално приетите стандарти в конкретни правни, политически и практически стъпки за реализиране на основните права, стига да са правилно формулирани и използвани. По същество, индикаторите превръщат правните стандарти в измерими елементи и ясно дефинирани въпроси или позиции за събиране на сведения, в които се въвеждат количествено измерими данни и информация.

Освен това, индикаторите подпомагат основаното на факти изготвяне на политики, базирани на правата на човека, тъй като позволяват идентифициране на пропуски и проследяване на напредъка във времето.

Рамките на индикаторите осигуряват солидна база от доказателства в помощ на следните групи лица, за да установят степента на наличие на нееднакви резултати и да определят къде е необходима намеса от страна на политиките:

- лицата, отговорни за разработването на политики;
- независими органи за наблюдение;
- национални органи по правата на човека;
- хората с увреждания и техните представителни организации; и
- гражданското общество в по-широк план.

Основание на този документ

Това ръководство се основава на насоките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (Комитета по КПХУ), по специално „Насоки за независими рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания”, * и на работата на Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека (ОНСНР) относно показатели, основани на правата на човека, и събиране на данни.** То се основава и на информация, която Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) събира директно от националните рамки за наблюдение. FRA изразява благодарност на

Работната група по Конвенцията за правата на хората с увреждания към Европейската мрежа на националните институции за правата на човека (ENNHRI) за сътрудничеството ѝ при изготвянето на това ръководство.

* Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2016 г.), Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания, стр. 33-43.

** ОНСНР (2012 г.), Индикатори за правата на човека: Ръководство за измерване и прилагане; ОНСНР (2018 г.), Подход към данните, основан на правата на човека - Никой да не бъде изоставен в Програмата за устойчиво развитие до 2030 г.

Общо изложение

Глава 2 очертава ролята на рамките по член 33 (2) при наблюдението на прилагането на КПХУ.

Глава 3 изследва задължението на държавите-страни по Конвенцията за систематично събиране на надеждни и обективни данни. Събирането на такива данни е предпоставка за оценка на въздействието от прилагането на законодателството и политиките.

Глава 4 въвежда разработената от ОНСНР рамка за показатели, основани на правата на човека.

Глава 5 посочва избрани механизми и източници за събиране на данни.

Глава 6 представя информация за националните практики на повече от половината рамки по член 33 (2) в държавите-членки на Европейския съюз (ЕС), събрана от FRA с подкрепата на Работната група на ENNHRI по Конвенцията за правата на хората с увреждания. Органите по член 33 (2) от следните държави от ЕС не са предоставили информация: Белгия, Хърватия, Кипър, Финландия, Германия, Гърция, Унгария, Румъния и Словакия. Важно е да се отбележи, че някои национални

рамки за мониторинг са определени или създадени през последните години и не всички от тях успяват да започнат широко да работят с индикатори, например поради ограничени ресурси.

Глава 7 очертава някои основни предизвикателства и практически начини за напредък, докладвани от органите по член 33 (2), които предоставят информация за това ръководство.

Наблюдение на прилагането на КПХУ чрез рамката на ЕС за КПХУ

През 2010 г. ЕС се присъедини към Конвенцията за правата на хората с увреждания, което я прави първия правно обвързващ международен инструмент за правата на човека, по който Съюзът е страна. През 2013 г. Съветът на ЕС въвежда механизъм: Рамката на ЕС за Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

Както изисква член 33 (2) от Конвенцията, Рамката на ЕС насърчава, защитава и наблюдава прилагането на КПХУ на ниво ЕС. Тя допълва националните рамки за мониторинг, които отговарят за насърчаването, защитата и наблюдението на КПХУ на национално ниво.

Рамката на ЕС се състои от четири членове: Европейския парламент, Европейския омбудсман, FRA и Европейския форум за хората с увреждания.

Рамката на ЕС подкрепя прилагането от страна на ЕС на КПХУ по въпроси, попадащи в компетенциите на ЕС, като например:

- Законодателство и политики на ЕС (напр. недискриминация при наемане на работа, права на пътниците и финансиране от ЕС);
- Публична администрация на ЕС (напр. подбор на персонал на ЕС и достъп до документи).

Съгласно техните съответни компетенции и мандати, членовете на Рамката на ЕС допринасят колективно за насърчаването, защитата и наблюдението на прилагането на КПХУ от ЕС. Като част от приноса си към дейностите по наблюдение на Рамката на ЕС, FRA събира надеждни, обективни и сравними данни в целия ЕС, докладва за напредъка при прилагането на КПХУ в своя годишен доклад за основните права, и по-специално разработва показатели за правата на човека за оценка на прилагането на тези права (вж. карето „Моделът S-P-O“ в глава 4).

Рамката на ЕС също така допринася активно за прегледа на прилагането на КПХУ от ЕС. Този преглед се извършва от Комитета за правата на хората с увреждания - „органът по Конвенцията“ относно КПХУ - който отговаря за оценката дали страните по Конвенцията изпълняват задълженията си по КПХУ.

За повече информация, вж. „Рамка на ЕС за Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания“.

1 Роля на независимите национални рамки за наблюдение

Създадени са независими национални рамки за наблюдение за насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на КПХУ. Позоваването на специфичните изисквания за национално прилагане и наблюдение в член 33 (2) от КПХУ подчертава значението на Конвенцията за стимулиране на реформата, тъй като държавите-страни се стремят да изпълнят задълженията си по Конвенцията.¹

През 2011 г. за първи път ЕС става страна по международен договор за правата на човека - КПХУ. В декларацията си при подписването ЕС отбелява, че „за целите на Конвенцията терминът „държави страни“ се прилага за организации за регионална интеграция в границите на тяхната компетентност”.

Това ръководство използва термина „държави страни по Конвенцията”, за да включи всички страни по Конвенцията, а не само „държавите”.

Комитетът на КПХУ подчертава, че наблюдението на национално и международно ниво трябва да бъде „допълващо се и взаимно подсилващо се”. Освен това, той признава значението на националните рамки за наблюдение и основната роля, която те трябва да играят в мониторинга на прилагането на КПХУ. Това е резултат от постоянния характер на рамките и тяхната „тясна връзка с националната, регионалната и местната среда, в която се прилага Конвенцията”.²

1.1. Какво наблюдават?

Комитетът по КПХУ постановява, че политиките и програмите трябва да бъдат проектирани, прилагани, оценявани и наблюдавани въз основа на модела на правата на човека относно уврежданията, който е залегнал в Конвенцията. Тези политики и програми трябва да идентифицират:

- пропуски, които пречат на хората с увреждания – като носители на права – да се възползват напълно от правата си;
- пропуски, които възпрепятстват носителите на задълженията да изпълнят изцяло своите правни задължения за зачитане, защита и изпълнение на правата на хората с увреждания.³

Комитетът по КПХУ също така ясно посочва, че индикаторите трябва да измерват бариерите, а не уврежданията, за да отразяват социалния модел на уврежданията, основан на правата. Този модел разглежда увреждането като социална конструкция, основана на взаимодействие между увреждане и обществени бариери. Важно е увреждането да се измерва само до степента, до която то засяга нивото на бариерите, пред които са изправени хората.⁴

Измерването на несъответствията в упражняването на основните права между хората с и без увреждания е необходимо, за да се идентифицират необходимите стъпки, така че хората с увреждания да се ползват от правата си наравно с останалите.

За целите на мониторинга индикаторите трябва да измерват също и разликите в последствията сред хората с увреждания. Те трябва да отразяват разликите в преживяванията и разнообразието и тежестта на бариерите, пред които са изправени хората с различни увреждания в ежедневието си.

В допълнение, Комитетът по КПХУ препоръчва при мониторинга на политиките и програмите да бъде отразен „двупосочен подход“ към уврежданията и дейностите по наблюдение да измерват:

- въздействието на „общите политики и програми върху хората с увреждания”,
- въздействието на „специфичните политики за хората с увреждания”.⁵

На практика това означава, че наблюдението на прилагането на законите и политиките на национално, регионално и местно ниво трябва да обхваща не само специфичните политики за хората с увреждания, но и всички общи политики в сфери като здравеопазване, образование, транспорт и заетост.

1.2. Как наблюдават?

→
Източник: [Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания, IV. „Наблюдение на прилагането на Конвенцията на национално ниво”, параграфи 13 и 39.](#)

Параграф 13:

“Дейностите по наблюдение включват разработване на система за оценка на въздействието от прилагането на законодателството и политиките; разработване на индикатори и критерии за сравнение; и поддържане на бази данни, съдържащи информация за практиките, свързани с прилагането на Конвенцията.”

Параграф 39 (г):

“Дейностите по наблюдение не трябва да се фокусират само върху резултатите или последиците от политиките и програмите, но да вземат предвид също така структурните и политическите рамки и процесите, които са налице за постигане на тези резултати.”

Комитетът по КПХУ определя три основни дейности на независимите рамки за наблюдение:

- разработване на система за оценка на въздействието от прилагането на законодателството и политиките;
- разработване на индикатори и критерии за сравнение;
- поддържане на бази данни, съдържащи информация за практики, свързани с прилагането на Конвенцията.⁶

Следователно, разработването на индикатори и критерии за сравнение е от ключово значение за изпълнение на ангажиментите на Рамката на ЕС за наблюдение на прилагането на правата, предвидени в КПХУ. Освен това е особено съществено и за измерване на напредъка на страните по Конвенцията при изпълнението на техните ангажименти.

Нещо повече, Комитетът по КПХУ изрично „насърчава независимите рамки за наблюдение да вземат предвид подхода, основан на правата на човека, към показателите, разработени от ОНЧР”.⁷ Индикаторите, основани на правата на човека, обхващат не само резултатите или последиците от законите и политиките относно ситуации, свързани с правата на човека на отделни лица. Те отразяват също така ангажиментите на държавите (по отношение на законодателството и политиките) и усилията (прилагане на политиките) при изпълнение на техните задължения (вж. Глава 4).

Следователно, ефективният мониторинг на правата на човека - улавящ процесите зад резултатите в допълнение към самите резултати - изисква използването както на количествени, така и на качествени показатели. Количествените показатели са по същество числени, включващи „статистика”. Качествените показатели се стремят да обхванат, анализират и оценят състоянието на изпълнение на задълженията и на реализацията на правата на човека чрез използване на информация откъд статистиката. Количествените и качествените показатели са еднакво важни предвид сложността на оценката на спазването на стандартите за правата на човека: „количествените индикатори могат да улеснят качествените оценки чрез измерване на мащаба на определени събития [и] качествената информация може да допълни тълкуването на количествените индикатори”.⁸

2 Попълване на пропуски в данните

2.1. Задължение на държавите страни по Конвенцията за събиране на данни

→

Източник: Член 31
от КПХУ

1. Държавите-страни по настоящата Конвенция, се задължават да събират подходяща информация, включително статистически и научни данни, които да им дадат възможност да формулират и прилагат политики с оглед ефективното прилагане на настоящата конвенция. Процесът на събиране на такава информация следва да протича:
  - а) При спазване на законно установените гаранции, включително на приложимо законодателство по защита на данните, за осигуряване на поверителност и уважение към правото на неприкосновеност на личността на хората с увреждания;
  - б) В съответствие с международно приетите норми за защита на правата на човека и основните свободи и етичните принципи при събирането и използването на статистически данни.
2. Събраната в съответствие с настоящия член информация се разпределя според нуждите и се използва за оценяване изпълнението от държавите-страни по конвенцията, на задълженията им, произтичащи от нея, както и за идентифициране и преодоляване на пречките, на които се натъкват лицата с увреждания в упражняване на своите права.
3. Държавите-страни по настоящата конвенция, поемат отговорност за разпространението на тези статистически данни с цел осигуряване достъпността им за хора с увреждания и др.

Оценката на въздействието от прилагането на законодателството и политиките и наблюдението на напредъка на терен изискват систематично събиране на надеждни и обективни данни. КПХУ отразява съществуващата липса на данни относно опита на хората с увреждания. Тя налага изрично задължение на страните по Конвенцията: „събиране на подходяща информация, включително статистически и научни данни, които да им дадат възможност [на страните по Конвенцията] да формулират и прилагат политики с оглед ефективното прилагане на настоящата Конвенция” (член 31). Това е първият път, когато договор на ООН за правата на човека включва конкретен член относно статистиката и събирането на данни.

Комитетът по КПУ подчертава значението на многостепенния подход и „колективните, координирани и непрекъснати усилия за подобряване на системите за събиране и анализиране на данни”.⁹ Освен това, той очертава редица институции и органи с роля в „системите за събиране на данни” и анализиране на данни”. В допълнение към националните рамки по член 33, параграф 2, тези институции и органи включват:

- национални статистически служби,
- координационният център и координационният механизъм, определени съгласно член 33, параграф 1 от КПУ,
- организации на гражданското общество,
- организации, представляващи хората с увреждания.

Националните участници и инструментите за събиране на данни, които подкрепят - или биха могли да подкрепят - получаването на повече и по-добри данни за целите на дейностите по наблюдение на рамките по член 33 (2), са разгледани в Глава 5.

2.2. Пропуски в данните и предизвикателства

Стабилните и надеждни данни за равенството (дефиницията на „данни за равенството” е посочена в карето „Какво представляват данните за равенството?” в Глава 5¹⁰) са необходима предпоставка, за да могат държавите да наблюдават прилагането на КПУ. Те са необходими и за мониторинг в по-широк контекст на националното и европейско законодателство и политики, които насърчават равенството и недискриминацията. Събирана редовно и систематично, такава информация е от съществено значение, за да помогне на държавите-членки да оценят спазването от тяхна страна на задълженията им относно правата на човека. Малко държави-членки обаче прилагат цялостни системи или координиран подход към събирането и използването на данни за равенството и данни за положението на хората с увреждания.

Комитетът по КПУ посочва няколко допълнителни предизвикателства, свързани с ограничената наличност на надеждни данни за положението на хората с увреждания. Те включват:

- липса на данни, разпределени по вид увреждане, пол или възраст;
- системите за събиране на данни често се основават на остарели подходи към уврежданията, като например медицинския модел на уврежданията;
- разлики между методите и системите за оценка на уврежданията в различните региони и от различните министерства и ведомства;
- липса или недостатъчно участие на хората с увреждания и техните представителни организации в планирането и провеждането на национално преброяване и проучвания на домакинствата;
- липса на систематично използване на изходни линии, индикатори и критерии за сравнение в дейностите по събиране на данни и анализ.¹¹

Значението на тези въпроси е допълнително отразено и подчертано в последните заключителни бележки по член 31, издадени от Комитета по КПХУ до държавите-страни по Конвенцията (вж. Таблица 1).

Таблица 1: Избрани примери от заключителните бележки (ЗБ) по член 31 от КПХУ, издадени от Комитета по КПХУ до държавите-страни по Конвенцията

Разгледани проблеми	Препоръки от Комитета по КПХУ до държавите-страни по Конвенцията
Събиране на данни	• „разработване на системи за събиране на данни относно положението на хората с увреждания [...] Тези системи трябва да обхващат всички сфери на живот” (<u>ЗБ относно Франция</u>, параграф 63, 4 октомври 2021 г.) • „създаване на задължителен регистър за всяко принудително лечение, включително принудително задържане, механични ограничения, принудително лечение с лекарства и електроконвулсивна терапия, прилагани в институции за психично здраве” (<u>ЗБ относно Испания</u>, параграф 59 (b), 13 май 2019 г.) • „създаване на унифицирана система за събиране на данни, която е в съответствие с Конвенцията и взема предвид краткия набор от въпроси относно уврежданията на Вашингтонската група” (<u>ЗБ относно Малта</u>, параграф 46 (a), 17 октомври 2018 г.)
Деагрегиране на данни	• „[събиране на] данни за лица с увреждания, разделени по възраст, пол, сексуална ориентация, полова идентичност, раса, етническа принадлежност, доход, миграционен статут, ниво на образование, положение на заетост и местоживееене” (<u>ЗБ относно Естония</u>, параграф 61, 5 май 2021 г.) • „вземане на мерки за увеличаване наличието на висококачествени, навременни и надеждни деагрегирани данни” (<u>ЗБ относно България</u>, параграф 68 (b), 22 октомври 2018 г.) • „събиране, анализиране и разпространение на деагрегирани данни относно [...] бариерите, пред които са изправени хората с увреждания в обществото и тяхното ниво на бедност“ (<u>ЗБ относно Словения</u>, параграф 54 (b), 16 април 2018 г.)
Междусекторност	• „Гарантиране, че системите за събиране на данни и оценките на въздействието на законодателството и политиките включват индикатори и деагрегирани данни относно жените и момичетата с увреждания” (<u>ЗБ относно Франция</u>, параграф 14 (a), 4 октомври 2021 г.)

Разгледани проблеми	Препоръки от Комитета по КПХУ до държавите-членки по Конвенцията
Поверителност и неприкосновеност на личния живот	„разработване на система и процедури за събиране на данни [...] [Те] трябва да осигурят поверителност и да зачитат неприкосновеността на личния живот на хората с увреждания” (ЗБ относно Естония, параграф 61, 5 май 2021 г.)
Независим и участнически подход	„насърчаване на съвместни изследователски проекти в сътрудничество с хора с увреждания по въпроси, които ги засягат” (ЗБ относно Франция, параграф 63, 4 октомври 2021 г.) - подпомагане на количествени и качествени независими изследвания с участнически подход” (ЗБ относно Естония, параграф 61, 5 май 2021 г.) „осигуряване на участието на организации на хора с увреждания в събирането на данни, включително в разработването на методологиите за събиране на данни и в процеса на анализ на данни” (ЗБ относно Полша, параграф 54 (с), 29 октомври 2018 г.)
Достъпност	„осигуряване на достъп на хората с увреждания до всички статистически данни в достъпни формати“ (ЗБ относно Малта, параграф 46 (b), 17 октомври 2018 г.)
Редовно събиране на данни	„отделяне на средства за извършване на периодични изследвания относно правата на хората с увреждания” (ЗБ относно Естония, параграф 61, 5 май 2021 г.)

←
 Източник:
 Заключителни бележки на Комитета по КПХУ относно България, Естония, Франция, Малта, Полша и Испания.

Пропуските в националните системи за събиране на данни не се ограничават до положението на хората с увреждания. Съществуват по-общии пропуски в събирането и използването на данни за равенството в държавите-членки на ЕС. Те варират от липса на ресурси и инвестиции в събирането на данни за равенството и недостатъчна съпоставимост между различните източници на данни до предизвикателства от по-техническо естество, като например неточно тълкуване на изискванията на ЕС за защита на данните съгласно Общия регламент на ЕС относно защитата на данните.¹²

Тези споделени предизвикателства и значимостта на данните за равенството за позволяване на правилна оценка на прилагането на законодателството на ЕС за равенството и за наблюдение на тенденциите в равенството са признати от Групата на високо равнище по недискриминация, равенство и многообразие. Специализираната подгрупа за данни за равенството, фасилитирана от FRA, е създадена с цел подпомагане на държавите-членки да подобрят събирането и използването на данни за равенството. Подгрупата изготвя следните насоки, наред с други публикации: [Насоки за подобряване на събирането и използването на данни за равенство](#) и [Насоки за събиране и използване на данни за равенство въз основа на расов или етнически произход](#). FRA поддържа и онлайн [сборник с практики](#) за събиране и използване на данни за равенството.

Подобряване на събирането и използването на данни за равенството на национално ниво

Издадените от Европейската комисия [Насоки за подобряване на събирането и използването на данни за равенство](#) предлагат конкретни насоки за подобряване на събирането и използването на данни за равенството на национално ниво. Предоставени са следните институционални, структурни и оперативни насоки за събиране и използване на данни за равенството.

Институционални и структурни насоки

- Картографиране на съществуващите източници на данни за равенството и идентифициране на пропуските в данните.
- Насърчаване на междуинституционалното сътрудничество при събирането и използването на данни за равенството.
- Създаване на център за данни относно равенството и недискриминацията.
- Изграждане на институционален капацитет за събиране на стабилни и надеждни данни за равенството.
- Улесняване на ефективното използване на данните за равенството.

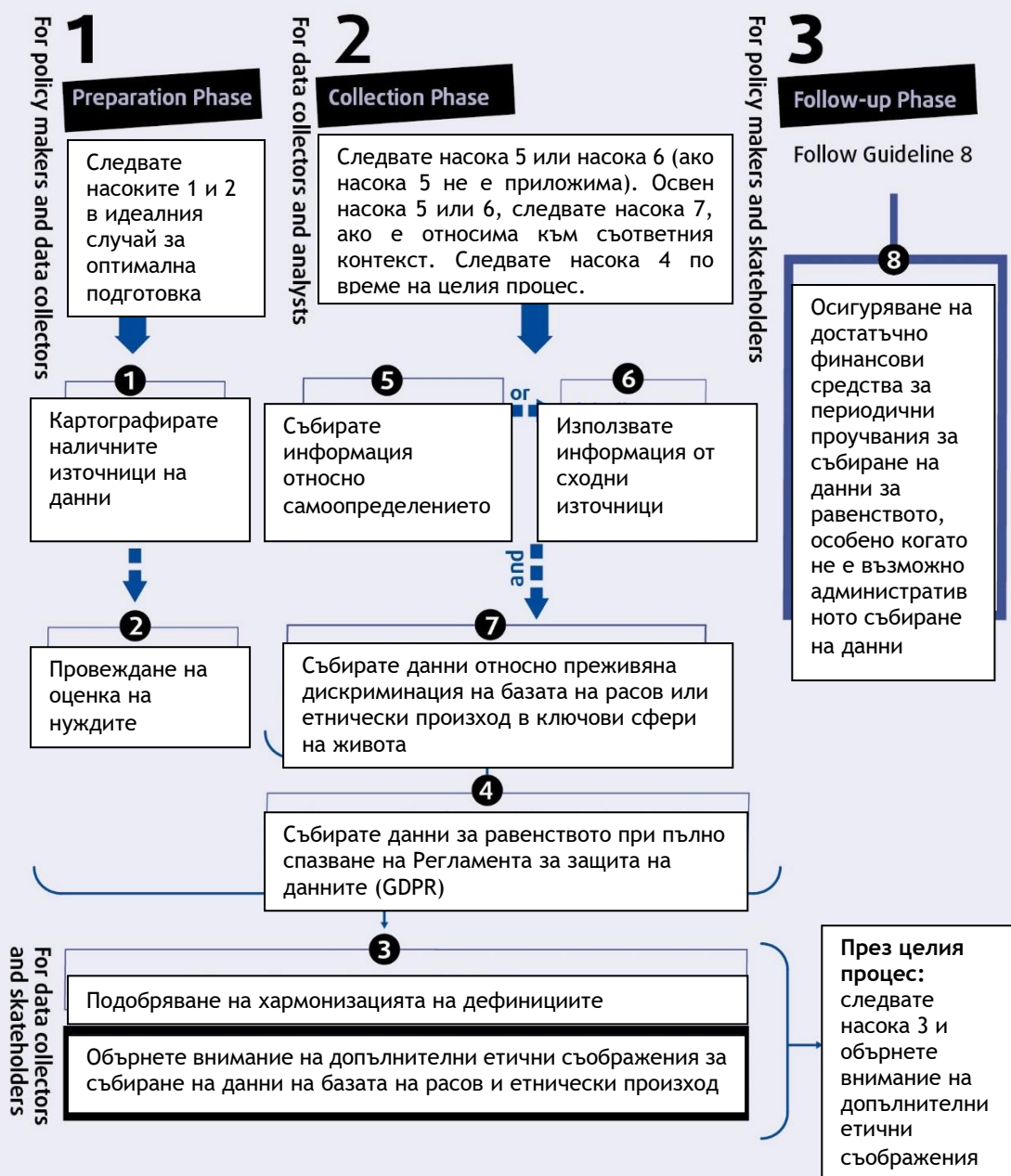
Оперативни насоки

- Гарантиране на изчерпателност на данните за равенството.
- Включване на данните за равенството в европейски и национални проучвания.
- Осигуряване на редовно и навременно събиране на данни за равенството.
- Подобряване на валидността и надеждността на данните за равенството.
- Гарантиране на представителност на данните за равенството.
- Подобряване на сравнимостта на данните за равенството.

Насоките обхващат всички етапи на процеса и имат за цел да подкрепят и предоставят насоки на политиките, събиращите данни лица, анализаторите на данни и съответните заинтересовани страни по време на фазите на подготовка, събиране и последващи действия.

Освен това, подгрупата по данни за равенството разработва практически [насоки за подобряване събирането и използването на данни, разделени по расов или етнически произход](#), за да подпомогне усилията на държавите-членки при оценка на положението на етническите малцинства и други расови групи. Насоките имат за цел да помогнат на съответните заинтересовани страни да идентифицират несъответствията въз основа на етнически или расов произход. Друга цел е да се предоставят практически насоки за ефективни начини за изготвяне на изчерпателни, надеждни, сравними и периодични данни на национално ниво.

Фигура 1: Ръководни принципи за събиране на данни за равенството относно расов или етнически произход - последователност и възможна комбинация

Източник: [Насоки за събиране и използване на данни за равенство въз основа на расов или етнически произход](#), Група на високо равнище по недискриминация, равенство и многообразие, Подгрупа за данни за равенството, ГД „Правосъдие и потребители”, Европейска комисия.

2.3. Използване на данни и индикатори за наблюдение на прилагането на КПХУ при осъществяване на други процеси

Систематичното събиране на надеждни и обективни данни е необходимо не само за осъществяване на наблюдение на прилагането на КПХУ. То е необходимо на държавите-членки за цялостна оценка на прилагането на съответното законодателство на ЕС и на националното законодателство в областта на равенството. Нещо повече, то улеснява наблюдението на тенденциите и отговора на искания за данни при осъществяване на няколко други процеси и политики, както на ниво ООН, така и на ниво ЕС.

На ниво ООН данните и индикаторите за наблюдение на прилагането на КПХУ биха могли да подкрепят държавите в усилията им да оценят напредъка към постигане на Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР). Няколко ЦУР изрично споменават хората с увреждания, въпреки че няма конкретна ЦУР или цел на ЦУР относно включването на хората с увреждания. Примерите включват целите за качествено образование (ЦУР 4), възможности за работа (ЦУР 8), икономическо, социално, политическо и икономическо приобщаване (ЦУР 10) и устойчиви градове (ЦУР 11). Освен това, подцел 17.18 на ЦУР изисква от държавите, наред с други неща, да „увеличат значително наличието на висококачествени, навременни и надеждни данни”, разпределени по увреждания. Редица индикатори за ЦУР също се отнасят до хората с увреждания (напр. индикатори 1.3.1 и 16.7.1). Това отразява основния принцип на Програмата за устойчиво развитие до 2030 г.: „никой да не бъде изоставен”.

ОБЕЩАВАЩА ПРАКТИКА

Преодоляване на празнината: насърчаване на приобщаваща Програма за устойчиво развитие до 2030 г.

Финансираният от ЕС проект „Преодоляване на празнината” има за цел да подкрепи мониторинга на КПХУ като част от мониторинга на напредъка към ЦУР чрез разработване на показатели за правата на човека, базирани на методологията на OHCHR. Индикаторите са разработени въз основа на КПХУ, практиката на Комитета по КПХУ и други стандарти за правата на човека. При разработването им е използван участнически подход. Като част от проекта са консултирани следните групи: Комитета по КПХУ,

Специалния докладчик на ООН за правата на хората с увреждания, агенции на ООН, организации на хора с увреждания, организации на гражданското общество, национални институции за правата на човека, академичните среди и национални статистически служби.

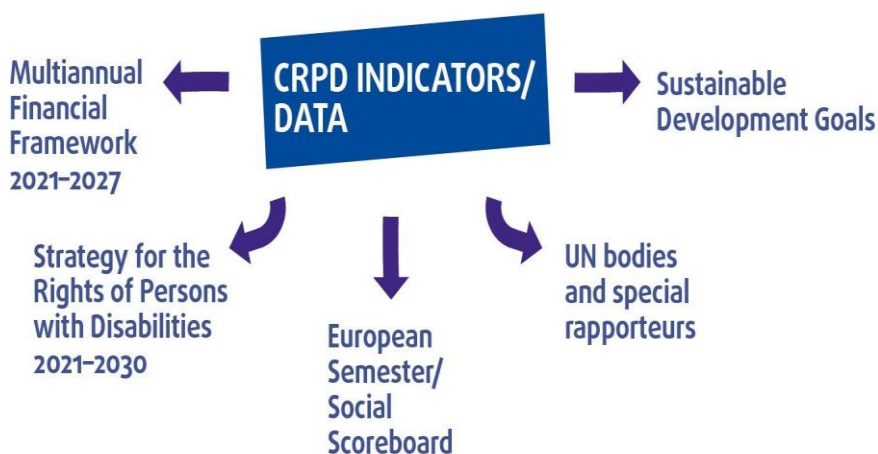
За повече информация вж. [уебсайта на проект „Преодоляване на празнината”](#).

2.3.1. Индикатори - източник на информация

Освен това, индикаторите често се използват в докладите на държавите-страни по Конвенцията и от националните институции за правата на човека, когато участват в международни механизми за наблюдение на правата на човека, например договорни органи на ООН и специални процедури (като специални докладчици). Те се ползват и от националните институции за правата на човека при проследяване на препоръките, направени по време на Универсалния периодичен преглед на ООН.

Фигура 2: Индикатори по КПХУ - източник на информация при много процеси

Индикатори/данни по КПХУ: —>

Многогодишна финансова рамка 2021 - 2027 г.

Стратегия за правата на хората с увреждания 2021 - 2030 г.

Европейски семестър / Социално табло

Органи на ООН и специални докладчици

Цели за устойчиво развитие

Източник: FRA, 2023 г.

Данните и индикаторите за прилагането на КПХУ са относими към ниво ЕС. Те биха могли да предоставят информация и да бъдат включени в докладите на държавите-членки относно редица политики и процеси на ЕС. По-конкретно, Стратегията за правата на хората с увреждания 2021 - 2030 г. има за цел да разработи индикатори за уврежданията и рамка за мониторинг на дейности, свързани със стратегията.¹³ Разработеното табло за мониторинг има за цел да отрази и представи напредъка не само на дейностите на ниво ЕС в рамките на стратегия, но и на „тези на национално ниво, по които Комисията призовава държавите-членки за действие”.¹⁴

Данните биха могли също така да допринесат за други рамки, като Европейския семестър и Социалното табло на ЕС, които придружават Европейския стълб на социалните права.¹⁵ Европейският стълб на социалните права, приет през 2017 г., определя 20 принципа за „силна социална Европа”. Социалното табло, което го придружава, проследява тенденциите в представянето на държавите-членки по 12 показателя, свързани с принципите на Европейския стълб на социалните права.

И накрая, данните и индикаторите, отнасящи се до прилагането на КПХУ, биха могли да помогнат на държавите-членки при докладването относно изпълнението на „благоприятните условия”, посочени в Регламента за общоприложимите разпоредби 2021-2027 г.¹⁶ Този регламент изисква държавите-членки да имат национална рамка, за да гарантират прилагането на КПХУ. Тази рамка трябва да включва, наред с други неща, „общи цели с измерими подцели, събиране на данни и механизми за мониторинг”.¹⁷ Това се изисква за изпълнението на свързаното с КПХУ хоризонтално отключващо условие „Въвеждане и прилагане на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ на ООН) в съответствие с Решение 2010/48/ЕО на Съвета”. Това отключващо условие е приложимо за всички конкретни цели, изброени в регламента.

Регламентът за общоприложимите разпоредби също така посочва тематични отключващи условия, свързани с различни фондове (напр. Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс и Кохезионния фонд). Тези условия са насочени към специфични цели, включително „насърчаване на прехода от институционална към семейна и базирана в общността грижа” и „насърчаване на достъпността за хора с увреждания”.

Следователно, използването на индикатори и критерии за сравнение за наблюдение на прилагането на КПХУ не е изолирано упражнение. В идеалния случай, използването им ще включва обмен на идеи между лицата, отговорни за задълженията за мониторинг, чувствителни към уврежданията, съгласно ЦУР, Универсалния периодичен преглед на ООН и други механизми на ООН за правата на човека. В идеалния случай те също така ще благоприятстват процесите на докладване на ниво ЕС, като например тези относно изпълнението на Стратегията за правата на хората с увреждания 2021 - 2030 г., Стълба на ЕС за социални права и Европейския семестър. Възможно е освен това те да предоставят информация относно изпълнението на отключващите условия за съответните фондове съгласно настоящата Многогодишна финансова рамка на ЕС за периода 2021 - 2027 г. (напр. Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс и Кохезионния фонд).

3 Използване на индикатори, основани на правата на човека за оценка на напредъка при изпълнение на задълженията за основните права - рамка индикатори на Службата на Върховния комисар за правата на човека на ООН

Параграф 39 (g):

„Дейностите по наблюдение не трябва да се фокусират само върху резултатите или последиците от политиките и програмите, но също така да вземат предвид структурните и политически рамки и съществуващите процеси за постигане на тези резултати. В това отношение Комитетът насърчава независимите рамки за наблюдение да вземат предвид основания на правата подход, към индикаторите, разработен от Службата на Върховния комисар на ООН за правата на човека.”

←

Източник: Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2016 г.), Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания, IV. „Наблюдение на прилагането на Конвенцията на национално ниво”, параграф 39 (g).

Концептуалната и методологична рамка, разработена от OHCHR, има за цел „да възприеме структуриран и последователен подход за превръщане на универсалните стандарти за правата на човека в индикатори, които са контекстуално приложими и полезни на ниво държава”.¹⁸ OHCHR определя индикаторите за правата на човека като „конкретна информация за състоянието на събитие, дейност или резултат, които могат да бъдат свързани с нормите и стандартите за правата на човека; които разглеждат и отразяват проблемите и принципите, свързани с правата на човека; и които се използват за оценка и мониторинг на насърчаването и защитата на правата на човека”.¹⁹

Една от основните характеристики на рамката на OHCHR е, че тя препоръчва конфигурация от три групи показатели, чрез които прилагането на основните права може да бъде измерено и оценено. Тези групи съответстват на ангажиментите и усилията на носителя на задълженията (държавата) и резултатите за носителите на права. Те са съответно обозначени като структурни, процесни и резултатни (S-P-O) индикатори. Таблица 2 предоставя преглед на тези показатели.

Структурни

Процесни

Резултатни

Таблица 2: Структурни, процесни и резултатни индикатори

Вид индикатор	Ключови опасения	Фокус	Описание	Засегнати участници
Структурни 	Правна, политическа и институционална рамка	Ангажимент	• Ангажимент към международните закони за правата на човека • Действащо законодателство • Приети политики, стратегии, планове за действие и насоки • Институционална рамка • Наличие на механизми за жалби и подкрепа	Носители на задължения
Процесни 	Изпълнение на политиката и ефективност на механизмите за жалби и подкрепа	Усилие	• Бюджетни средства • (Прилагане на) политики, стратегии, планове за действие, насоки и др. • Ефективност на механизмите за жалби и подкрепа	Носители на задължения
Резултатни 	Ситуация на терен - права, реализирани на практика	Резултати	• Реално познаване на правата • Действително въздействие на политиките и другите мерки • Реално възникнали нарушения	Носители на права

ОНЧР подчертава няколко основни белега на добре функционираща S-P-O рамка: „целта на използването на концептуалната рамка е да насърчи практичен, прозрачен и структуриран подход за цялостно превръщане на стандартите за правата на човека в конкретни, добре дефинирани, контекстуално значими индикатори, които помагат за насърчаването и прилагането на правата на човека”.²⁰ Въпреки това, той добавя, че в крайна сметка „може да няма значение дали даден индикатор е идентифициран като процесен или резултатен индикатор, стига да обхваща релевантен аспект(и) на признак на право или на правото като цяло.”²¹

И накрая, трябва да се подчертае, че моделът S-P-O не предполага никаква линейна причинно-следствена връзка. Например, рамката не трябва да се използва, за да се направи заключение или да се внуши, че определена политика може сама по себе си да е отговорна за промяна в резултатите, или че конкретен резултат може да бъде приписан на отделен процес. В действителност, статистически значима промяна в резултатен индикатор е вероятно да бъде резултат от множество фактори, един от които може да бъде разпознаваемата политика.

Следващите раздели очертават типичните структури, процеси и резултати, обхванати от S-P-O индикаторите. Те предоставят примери, черпейки от усилията на FRA за разработване и попълване на индикатори за правата на човека, за да се даде възможност за оценка на изпълнението на член 19 („независим живот и включване в общността“) и член 29 („участие в политическия и обществен живот“) от КПХУ.²²

Моделът С-П-Р

Структурни   Процесни   Резултатни

FRA редовно използва модела S-P-O. Тя използва този модел, за да разработи и попълни индикатори за правата на човека, отнасящи се до членове 19 и 29 от КПХУ.

Серия от три доклада, публикувана от FRA през 2017 г. разглежда различни аспекти на деинституционализацията и независимия живот на хората с увреждания. Тя изследва съществуващите структури ([От институции към живот в общността - Част I: Ангажменти и структури](#)), процеси ([От институции към живот в общността - Част II: Финансиране и бюджетиране](#)) и резултати за хората с увреждания ([От институции към живот в общността - Част III: Резултати за хората с увреждания](#)). FRA разработва [матрицата на индикаторите](#), която е използвана. Тази матрица е прецизирана въз основа на информация, събрана по време на обширни консултации със съответните заинтересовани страни.

[Докладът на FRA от 2014 г. относно правото на политическо участие на хората с увреждания](#) анализира данни за ситуацията с политическото участие на хората с увреждания.

Данните са събрани сред (тогавашните) 28 държави-членки на ЕС. FRA публикува [актуална информация за развитието на ситуацията с правото да се гласува за лица, лишени от правоспособност в ЕС](#) с оглед на изборите за Европейски парламент през 2019 г.

Докладът от симпозиума на FRA от 2011 г. [Използване на индикатори за измерване на основните права в ЕС: Предизвикателства и решения](#) изследва потенциала на използването на индикатори за измерване на основните права. Той разглежда пет ключови сфери на работа, включително наблюдение на прилагането на КПХУ.

FRA използва индикатори и в други сфери. Има документи на FRA относно индикатори за правата на детето ([Разработване на индикатори за защита, зачитане и насърчаване на правата на детето в Европейския съюз](#); включва приложение, съдържащо контролни списъци за разработване на индикатори) и в областта на ромите ([Рамка на индикаторите след 2020 г. - Концептуален документ за равенство и приобщаване на ромите за семинара относно бъдещите политики за ромите](#)).

3.1. Структурни индикатори

Структурни

Структурните индикатори се фокусират върху приемането и ангажираността на държавите по отношение на конкретни задължения в областта на правата на човека и имат за цел да обхванат по-институционалните аспекти на ангажиментите за основните права. Структурните индикатори отразяват например действащото законодателство и политики и наличието на институционални механизми.

Общите структурни показатели включват:

- официално приемане на стандарти (т.е. международни договори за правата на човека, ратифицирани от държавата);
- обхват/съдържание/времева рамка на стратегиите, политиките и плановете за действие;
- включване в националното законодателство;
- независимост и мандат за наблюдение;
- кой може да подава жалби (статут).

Таблица 3 предоставя примери за структурни индикатори.

Таблица 3: Примери за структурни индикатори, базиращи се на показателите на FRA за правата на човека по член 19 и 29 от КПХУ

Стандарти за права на човека	Структурни индикатори
Междудисциплинарни индикатори	Държавата разполага ли с механизми за осигуряване на консултиране и участие на хората с увреждания, независимо от възрастта и вида на увреждането, чрез организации на хората с увреждания, във: • формулирането • разработването • прилагането и мониторинга • на закони и политики, които ги засягат? Съществуват ли задължителни стандарти за достъпност на сградите на централната и местните власти?

Стандарти за права на човека	Структурни индикатори
Член 19 - Независим живот и включване в общността	Държавата поела ли е ангажимент за: • закриване на институции за дългосрочен престой? • спиране на нов прием в институции за дългосрочно настаняване? • да не се изграждат нови институции за дългосрочно настаняване? Има ли законово определен максимален брой потребители, които могат да бъдат настанени в определен тип институция? Лимитът варира ли в зависимост от възрастта или вида на увреждането? Има ли законова разпоредба хората с увреждания, независимо от възрастта и вида на увреждането, да могат да избират: • вида на предоставяната услуга за подпомагане? • степента на предоставяното подпомагане? • доставчика на услугата за подпомагане? • промени в подпомагането?
Член 29 - Участие в политическия и обществен живот	Националните стратегии за хората с увреждания включват ли политическо участие? Държавата има ли законодателство, регулиращо как могат да гласуват хората, настанени в институции за дългосрочен престой?

3.2. Процесни индикатори

Процесните индикатори се фокусират върху усилията и инициативите на държавата за превръщане на ангажиментите в желани резултати. Те имат за цел да обхванат прилагането на политически инструменти, като програми, и други държавни усилия за прилагане на практика на ангажиментите на структурно ниво. Освен това, процесните индикатори се отнасят до наличието на политики на национално ниво, свързани с прилагането на основните права в тази област; ефективността на съществуващите механизми за подаване на жалби и мониторинг; и до каква степен системите за управление могат да се справят с въпроси, свързани с основните права.

Общите процесни индикатори включват:

- отпуснати бюджетни средства и тенденции за определен период;
- бюджетни приоритети и бенефициенти на планираните резултати (напр. към кого са насочени отворените покани?; дали процедурите изрично или на практика изключват някои потенциални бенефициенти?);

- устойчивостта на бюджета (източници);
- характеристики на механизмите за подаване на жалби - съдебни и квазисъдебни (напр. наличност, достъпност, финансова достъпност);
- усилия за повишаване на осведомеността (съществуване, съдържание, обхват, обучение).

Таблица 4 предоставя примери за процесни индикатори.

Таблица 4: Примери за процесни индикатори, базиращи се на показателите на FRA за правата на човека

Стандарти за права на човека	Процесни индикатори
Междудисциплинарни индикатори	Извършван ли е преглед на съществуващото законодателство, за да се оцени съответствието на държавата-членка на ЕС с член X от КПХУ? Изменяни ли са съществуващи правни разпоредби и приемано ли е ново законодателство, за да се гарантира съответствие с член X от КПХУ? Колко: • държавни служители • социални работници • здравни работници • образователни работници • други доставчици на услуги Годишно са участвали в обучение по КПХУ, считано от 2010 г. насам?
Член 19 - Независим живот и включване в общността	Колко парични средства се отпускат годишно от 2010 г. насам за подпомагане на хората с увреждания, независимо от възрастта или увреждането им, за преминаване от институционална среда към жилищна среда по техен избор? Процедурите за искане на прехвърляне на услуги за подкрепа в общността достъпни ли са за всички хора с увреждания, независимо от възрастта и увреждането? Предлага ли се съдействие при изпълнение на административните изисквания по време на процеса на заявяване на прехвърляне на услуги за подкрепа?
Член 29 - Участие в политическия и обществения живот	Достъпна ли е информацията за механизмите за подаване на жалби по отношение на участието на хората с увреждания в политическия живот? Националните съдилища/механизмите за извънсъдебно подаване на жалби разглеждали ли са случаи, свързани с правото на участие на хората с увреждания в политическия живот? Има ли насоки как да се направят избирателните секции достъпни?

3.3. Резултатни индикатори

На ниво резултати индикаторите са свързани със ситуацията на терен. Те се фокусират върху измерването на резултатите от ангажиментите и усилията на държавите, свързани с положението с правата на човека на отделния човек (т.е. те измерват как хората преживяват реализацията на правата на практика).

ОНСНР подчертава, че резултатният индикатор „често е бавно движещ се индикатор, по-малко чувствителен към улавяне на моментни промени, отколкото процесния индикатор”. Тя посочва също, че процесните и резултатни индикатори не винаги попадат само в една от категориите, което означава, че „процесният индикатор по отношение на едно право на човека може да представлява резултатен индикатор в контекста на друго право” („Например, делът на хората, обхванати от здравно осигуряване, може да бъде категоризиран като процесен индикатор за правото на здраве и като резултатен индикатор за правото на социална сигурност”).²³

Общите резултатни индикатори включват:

- брой хора с увреждания, които имат достъп до лична подкрепа/помощни устройства;
- брой хора, участващи в обучения (за овластяване);
- възприемане на защитата на правата на човека;
- възприемане на упражняването на правата на човека;
- брой на получените жалби и резултатите от тях (пропорция на случаите на предоставена обезвреда);
- брой хора, запознати с правата си и съответните механизми за подаване на жалби (пропорция на респондентите, съобщаващи за осведоменост относно правата и съответните механизми за подаване на жалби);
- брой хора, претърпели нарушения (пропорция на респондентите, които съобщават, че са претърпели нарушения);
- нива на докладване (напр. дискриминация, тормоз, реч на омразата, престъпления от омраза).

Таблица 5 предоставя примери за резултатни индикатори.

Table 5: Примери за резултатни индикатори, базиращи се на показателите на FRA за правата на човека по член 19 и 29 от КПХУ

Стандарти за права на човека	Резултатни индикатори
Междудисциплинарни индикатори	Колко хора с увреждания са участвали в обучение и програми, целящи да повишат тяхната осведоменост за наличната подкрепа и услуги за самостоятелен живот? Данните трябва да бъдат разделени по вид увреждане, ниво на нуждата от подкрепа, възраст и пол/социален пол.
Член 19 - Независим живот и включване в общността	На колко семейства на деца с увреждания годишно от 2010 г. са предоставяни приспособяване на сгради, отпускана е финансова помощ за приспособяване на сгради или помощ за местоживеене? Данните трябва да бъдат разделени по вид увреждане, ниво на нуждата от подкрепа, възраст и пол/социален пол. Какъв е дялът на хората с увреждания, годишно от 2010 г. насам, които живеят в: • собствено или наето жилище? • социално жилище? Как този дял се съотнася към дялът при останалото население? Данните трябва да бъдат разделени по вид увреждане, ниво на нуждата от подкрепа, възраст и пол/социален пол.
Член 29 - Участие в политическия и обществения живот	Има ли данни за дела на избирателните секции, които са достъпни за хора с увреждания? По време на последните избори програмите на политическите партии бяха ли предоставени в достъпен формат? Има ли хора с увреждания, които са депутати в настоящото Народно събрание? Има ли данни за броя на хората с увреждания в общинската власт?

ОБЕЩАВАЩА ПРАКТИКА

Основен на правата на човека подход към събирането на данни

ОНСНН разработва насоки за събиране и дезагрегиране на данни в подкрепа на наблюдението на напредъка при постигане на целите на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие. Тези насоки имат за цел да подобрят качеството, уместността и използването на данни и статистики в съответствие с международните норми и принципи за правата на човека. Насоките определят шест принципа на основан на правата на човека подход към събирането на данни.

- **Участие** на съответните групи от населението в събирането на данни, включително при планиране, събиране на данни, разпространение и анализ на данни.
- **Дезагрегиране на данни**, което позволява на потребителите на данни да сравняват групите от населението и да разбират положението на отделните групи. Дезагрегацията изисква събирането на данни за съответните характеристики (пол, възраст, етническа принадлежност, увреждане, сексуална ориентация или религия).
- **Самоидентифициране** на групите лица, представляващи интерес, като се дава възможност на лицата да разкрият или не информация относно личните им характеристики.
- **Прозрачност** при събирането на данни, включително предоставянето на ясна, свободно достъпна информация относно действията на събиращите данни лица и дизайна и методологията на изследването. Данните, събрани от държавни агенции, трябва да бъдат публично достъпни.
- **Поверителност**, отнасяща се до отговорите на лицата и личните данни, които са поверителни и следователно трябва да бъдат защитени и запазени в тайна.
- **Отчетност**, по отношение на събиращите данни лица, които носят отговорност за спазването на правата на човека в своите действия. Данните трябва да се използват, за да се търси отговорност на държавите и други участници по въпросите, свързани с правата на човека.

За повече информация вж. ОНСНН (2016 г.), [Подход към данните, основан на правата на човека - Никой да не бъде изоставен в Програмата за устойчиво развитие до 2030 г.](#)

4 Източници на данни за попълване на резултатни индикатори

Изчерпателното картографиране на наличните данни за равенството е от ключово значение за идентифициране на съответните източници на данни и попълване на резултатните индикатори.²⁴ Усилията за насърчаване на връзките и комбинирането на различни източници на данни също могат да бъдат от полза.

Данните трябва да се извличат от стандартни механизми за събиране на данни (общи данни за населението, които могат да бъдат разбити/дезагрегирани по променливи на уврежданията) и от целеви проучвания на уврежданията и качествени изследвания.

Какво представляват данните за равенството?

За повече информация вж.: Европейска комисия (2016 г.), [Европейски наръчник за данни за равенството](#), Люксембург, Служба за публикации. Вж. също [Сборник с практики за събиране на данни за равенството](#), на уебсайта на FRA.

Данните за равенството са от решаващо значение за наблюдението на това как се прилагат законите и политиките. Те са незаменими при наблюдението на напредъка на терен.

[Европейският наръчник за данни за равенството](#) и [Насоките за подобряване на събирането и използването на данни за равенството](#) дефинират данните за равенството като всяка информацията, полезна за целите на описване, анализиране, аргументиране и вземане на решения относно състоянието на равенството. Информацията може да има количествен или качествен характер. Може да включва обобщени данни, които отразяват неравенствата или техните причини или последици в обществото.

4.1. Източници на данни

Множество източници на данни могат да послужат като основа за попълване на резултатните индикатори и, по-общо, за събиране на статистически данни за равенството. Източниците на данни включват:

- Преброявания на населението;
- Административни записи и регистри (например брой налични услуги, използване на услугите);
- Проучвания:
  - Проучвания на домакинствата и отделни лица на национално и европейско ниво (Проучване на работната сила, Статистическо изследване на Европейския съюз за доходите и условията на живот и др.);
  - проучвания на виктимизацията, като проучването на FRA [Европейско изследване на имигрантите и потомците на имигранти](#);
  - проучвания на нагласите и проучвания на общественото мнение (проучвания на Европейско изследване на ценностите, проучвания на Евробарометър и др.);
- Резултатите от тестовете за дискриминация чрез експериментални проучвания на терен. Те предоставят солидни доказателства за действителен опит с дискриминация. Тези преживявания се прилагат към реални условия, например пазар на труда или жилища, и показват действителни дискриминационни практики. Експерименталният дизайн на тези проучвания позволява да се направят причинно-следствени заключения.²⁵
- Базиран на жалби данни и съдебна практика (напр. от съдебни и квазисъдебни органи и данни за резултатите, включително относно предложените компенсации/приложенияте санкции);
- Данни, събрани от социални партньори (напр. работодатели или профсъюзи);
- Данни, събрани от публични или частни доставчици на услуги в сферата на уврежданията;
- Данни, събрани от наблюдение на многообразието от страна на работодатели и доставчици на услуги;
- Данни, използвани за обучение на алгоритми в контекста на изкуствения интелект и машинното обучение;
- Доклади и информация от неправителствени организации и други членове на гражданското общество;
- Научни изследвания.²⁶

На държавно ниво тези източници на данни са в ресора на редица различни държавни органи, например национални статистически институти, органи, натоварени със социалната закрила и социалното осигуряване, или доставчици на услуги на общинско ниво.

Нещо повече, усилията за събиране на данни на национално ниво се основават на различни методологични подходи и дефиниции на увреждането. Докато официалната статистика обхваща хора с дългогодишни състояния или заболявания, системата за социална сигурност използва удостоверенията за инвалидност като индикатор за увреждане. Някои проучвания, като например Европейското проучване на здравните интервюта, разчитат на самовъзприятието. Поради това се използват много различни дефиниции (напр. за „увреждания“) и методологии (напр. разлики между въпросите, задавани в анкетите). Ето защо е важно да се знае, че данните, въпреки че могат да се отнасят до един и същ предмет, не винаги могат да бъдат сравними между различните държави или в рамките на една държава.

ОБЕЩАВАЩА ПРАКТИКА

Глобален индикатор за ограничения при обичайни дейности

Препоръчва се при събирането на данни да се използва унифицирана дефиниция или идентификатор за хора с увреждания. В противен случай не може да се сравняват резултатите от събраните данни в различни периоди, сфери или източници.

Европейската статистическа система използва глобалния индикатор за ограничения при обичайни дейности (GALI) за измерване на увреждания. GALI е мярката, която стои в основата на европейския показател „години на живот в добро здраве“.

GALI моли хората да оценят през последните поне шест месеца степента, в която са били ограничени в нормалните си дейности поради здравословен проблем („През последните поне шест месеца до каква степен сте били ограничени при извършване на обичайните си дейности, поради здравословен проблем? Бихте ли казали, че сте бил (1) Силно ограничен, (2) Ограничен, но не силно, (3) Изобщо не съм бил ограничен или (4) Предпочитам да не отговарям“).

От 2015 г. насам различни европейски проучвания като Европейската статистика за доходите и условията на живот, Проучването на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа и Европейското здравно интервю, използват този инструмент за установяване разпространението на ограниченията при извършване на обичайни дейности. Много национални статистически системи също го използват. Той е широко възприет и се използва за сравняване на здравето на населението в различните държави. Съществуват обаче и опасения по отношение на неговата валидност и надеждност.

Вж. *Van Oyen, H., Bogaert, P., Yokota, R. T. C. and Berger, N. (2018), Measuring disability: A systematic review of the validity and reliability of the Global Activity Limitations Indicator (GALI), Archives of Public Health, Vol. 76, No. 25; and Berger, N., Van Oyen, H., Cambois, E., Fouweather, T., Jagger, C., Nusselder, W. and Robine, J.-M. (2015), Assessing the validity of the Global Activity Limitation Indicator in fourteen European countries, BMC Medical Research Methodology, Vol. 15, No. 1.*

4.2. Източници на данни на ниво ЕС

Съществуват и редица източници на европейско ниво, които предоставят данни за хората с увреждания. Те са от Евростат и други източници. Например:

- Европейско проучване на условията на труд;
- Проучване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа;
- Европейско социално изследване;
- Европейско проучване на качеството на живот;
- Статистически проучвания на Европейския съюз за доходите и условията на живот;
- Проучване на работната сила в ЕС и неговия ad hoc модул „Заетост на хора с увреждания”;
- Европейско здравно интервю;
- Европейско проучване на здравеопазването и социалната интеграция;
- Проучвания на Евробарометър.

Международните органи също могат да служат като източник на данни за попълване на резултатните индикатори. Източниците включват [Глобалната здравна обсерватория](#) на Световната здравна организация, [Центъра за върхови постижения в областта на данните за деца с увреждания](#) на детския фонд на ООН (УНИЦЕФ), [уеб страницата за приобщаване на уврежданията](#) на Световната банка и [уеб страницата Увреждания и работа](#) на Международната организация на труда.

ОБЕЩАВАЩА ПРАКТИКА

Видяно, преброено, включено: Използване на данни, за да се хвърли светлина върху благосъстоянието на децата с увреждания

Глобалният доклад на УНИЦЕФ за децата с увреждания, публикуван през 2022 г., включва първите по рода си глобални и регионални оценки за броя на децата с увреждания. Той обхваща повече от 60 показателя за благополучие на децата, включително здравеопазване, образование, достъп до вода и канализация и защита от насилие и експлоатация. Данните са събрани с помощта на три инструмента: Модулът за

функциониране на децата на УНИЦЕФ/Вашингтонската група, Краткият набор за функциониране на Вашингтонската група и Глобалният индикатор за ограничения при обичайни дейности.

Източник: UNICEF (2022), [Seen, counted, included: Using data to shed light on the well-being of children with disabilities](#).

4.3. Инициативи за измерване

Данните и индикаторите за наблюдение на прилагането на КПХУ трябва да отчитат и измерват както конкретни инициативи за хората с увреждания, така и по-широки национални инициативи и как те засягат хората с увреждания, в съответствие с препоръките на Комитета за КПХУ.²⁷ За тази цел е важно също така да се събират данни периодично и да се съпоставят данните от различни периоди. Важно е променливите и индикаторите да се актуализират периодично, за да отразяват всички промени.

Интегрирането на уврежданията в събирането на данни има предимството да позволява разбивка по съществуващи индикатори. Това намалява разходите за събиране на данни за увреждания чрез добавяне на модул за увреждания към съществуващите инструменти. Той също така сигнализира, че съображенията за хората с увреждания са основен политически въпрос.²⁸

Понякога обаче е подходящо извършването на конкретно проучване относно хората с увреждания, например когато правителствата и държавните органи искат да получат информация, която надхвърля това, което съществуващите инструменти могат да предложат. И накрая, може да се очаква някои индикатори да се променят бавно, поради което тяхното събиране не се изисква толкова редовно, колкото това на някои основни индикатори за икономическо или социално включване.²⁹

Труднодостъпни групи

Като цяло липсват данни за хората с увреждания. Някои групи са изоставени още повече и не са обхванати от никакви механизми за събиране на данни, което прави техните преживявания невидими за обществото. Това са например хората, живеещи в институции (малки или големи, обществени или частни) или хората с тежки форми на увреждане.

Данните от европейските социални проучвания и повечето национални усилия за събиране на данни обхващат само лица, живеещи в частни домакинства. Следователно, тези данни не включват лица, живеещи в институции, групови домове и резидентни центрове.

Това създава голяма празнина в наличните статистически данни. Всяко тълкуване на данните трябва да отчита този факт.

5 Наблюдение на прилагането на КПХУ в Европейския съюз - примери от националната практика

Параграф 2:

„[КПХУ] е един от договорите за правата на човека, който изрично изисква от държавите страни да създадат рамка за наблюдение на прилагането на нейните разпоредби на национално ниво. Конвенцията отива дори по-далеч [...] като изисква при установяването на рамка за наблюдение държавите страни да вземат предвид принципите, свързани със статута на националните институции за защита и насърчаване на правата на човека (Парижки принципи), и че членовете на гражданското общество, по-специално хората с увреждания и техните представителни организации, участват пълноценно в процеса на наблюдение.”

Източник: Комитет на ООН за правата на хората с увреждания (2016 г.), Източник: Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания, IV. „Наблюдение на прилагането на Конвенцията на национално ниво”, параграф 2.

Държавите членки имат различни подходи към определянето или създаването на национална рамка по член 33, параграф 2. Това отразява свободата на преценка, която Конвенцията дава на страните по договора.

КПХУ установява два критерия. Първо, рамката трябва да включва независим механизъм в съответствие с Парижките принципи. Вторият, по-имплицитен критерий е, че националната рамка трябва да бъде съставена така, че да изпълнява задачите си за насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията.³⁰

Всички държави-членки на ЕС, както и Албания и Северна Македония, са определили или създали независими национални рамки за наблюдение. Голямото мнозинство са назначили национални органи по правата на човека, включително национални институции по правата на човека, органи по въпросите на равенството и/или служби на омбудсман, които да действат като рамка по член 33 (2). Няколко държави са възложили задачата на други съществуващи органи, докато други са създали нови субекти, които да изпълняват тази роля. Рамката на ЕС поддържа ежегодно актуализирана таблица на националните рамки за наблюдение на своя [уебсайт](#).

Този раздел представя информация за национални практики от повече от половината рамки по член 33 (2) в държавите-членки на ЕС, събрана от FRA с подкрепата на [Работната група по Конвенцията за правата на хората с увреждания](#) на ENNHRI. Органите по член 33 (2) от следните държави от ЕС не предоставят информация: Белгия, Хърватия, Кипър, Финландия, Германия, Гърция, Унгария, Румъния и Словакия. Само няколко от националните рамки за наблюдение съобщават, че използват индикатори в работата си. Освен това националните подходи се различават значително в отделните страни, както по отношение на техния обхват, така и по отношение на прилаганата рамка.

България и Чехия използват модела на индикаторите за правата на човека на OHCHR. FRA, като част от работата си по изграждане на капацитет, съдейства за организирането на технически семинари в София (през февруари 2020 г.) и в Прага (през септември 2022 г.). Тези семинари предоставят информация и неформална техническа подкрепа за разработване на индикатори за мониторинг на прилагането на КПХУ.

В България има индикатори за член 9, по-специално относно мониторинга на достъпността на съоръженията (член 9, параграф 1 (а): „Сгради, пътища, транспортни и всякакви други открити и закрити съоръжения, включително училища, жилищни постройки, здравни заведения и работни места”).

Чешкият Обществен защитник на правата изготвя два набора от индикатори, обхващащи общо шест члена от КПХУ (членове 5, 9, 12, 19, 24 и 27). [Проектоиндикаторите за членове 5, 12, 19 и 27](#) са предоставени (на чешки език) за целите на семинар относно индикаторите по КПХУ, проведен през септември 2021 г.

Германският институт за правата на човека и националният орган по член 33 (2) наблюдават плановете за действие на федерално ниво, законите за равенство, правата на гласуване, коалиционните споразумения и насилието в болничните институции.³¹ Много от използваните индикатори целят по-скоро да задействат събирането на данни, отколкото оценка на резултатите. Това се дължи на липсата на специфични данни за уврежданията.

В Дания и Холандия индикаторите са до голяма степен насочени към „резултата” и се използват за сравняване на положението на хората с и без увреждания.

„Златните индикатори” на Датския институт за правата на човека са набор от 10 статистически резултатни индикатора, обхващащи ключови тематични области.³² Всички индикатори са разбити по пол, етническа принадлежност, възраст, вид увреждане и степен на увреждане, като по този начин подчертават пресечните точки между увреждането и тези категории.³³ Проектът се базира основно на периодичното Проучване на здравето, уврежданията и условията на живот, което Датският център за социални научни изследвания и Statistics Denmark провеждат на всеки четири години. Индикаторите за членове 5, 9, 15-17, 19, 24, 25 и 27-29 са достъпни на датски език на уебсайта на [Handicapbarometer](#).³⁴

Холандският институт за правата на човека също използва количествени индикатори, за да наблюдава степента, в която хората с увреждания могат да участват в обществото. Досега институтът е разработил индикатори, свързани с независимия живот и включването в общността (чл. 19), образованието (чл. 24) и работата и заетостта (чл. 27). Изборът на тези три разпоредби се основава до голяма степен на наличието на данни. Измерванията за попълване на индикаторите са проведени за 2012, 2016 и 2020 г.³⁵

Правото на участие в политическия живот (член 29) е в центъра на полската рамка по член 33 (2). Дейностите по наблюдение се извършват в Полша по време на всички общи избори (не се състоят по време на президентските избори през 2020 г. поради пандемията от коронавирус през 2019 г.)³⁶

Естонската рамка по член 33 (2) също се фокусира върху правото на участие в политическия живот (член 29). Службата на канцлера на правосъдието, орган за наблюдение на КПХУ в Естония, периодично оценява достъпността на избирателните секции и подчертава недостатъците пред властите.³⁷

Някои рамки по член 33 (2) съобщават, че възнамеряват в бъдеще да разработят индикатори. Например, италианската рамка за наблюдение е определила набор от индикатори в сътрудничество с италианския Национален статистически институт. Тези индикатори се отнасят до еврофондовете. Те включват:

- процент заети лица на възраст 15-64 години със сериозни ограничения;
- процент на хората на възраст 15-64 години със сериозни ограничения при участие в социални дейности;
- процент на потребителите на обществен транспорт сред хората на възраст 15-64 години със сериозни ограничения;
- процент на ежедневните потребители на обществен транспорт сред хората на възраст 15-64 години със сериозни ограничения.

Ирландската комисия по правата на човека и равенството (IHREC) понастоящем не използва индикатори за измерване на прилагането на КПХУ. Въпреки това, дейностите, включващи използването на индикатори, са изложени в Законопроекта за подпомагано вземане на решения (капацитет) (изменение) от 2021 г., който предстои да бъде приет.

Ирландия ратифицира КПХУ през 2018 г. и оттогава IHREC е определена да действа като независим механизъм за наблюдение. Тази роля все още не е получила законово основание чрез изменение на Закона за IHREC от 2014 г. Това е планирано да бъде посочено в Законопроекта за подпомагано вземане на решения (капацитет) (изменение) от 2021 г. Законът за уврежданията (Допълнителни разпоредби) от 2016 г. трябваше да осигури необходимото законово основание, но това не се случи, поради последното разпускане на парламента през 2020 г.

Законопроектът за подпомагано вземане на решения (капацитет) (изменение) от 2021 г. въвежда изменения в Закона за Националния орган за хората с увреждания. Той предвижда нова законова функция на Националния орган за хората с увреждания да подпомага IHREC в неговата роля за наблюдение, включително чрез разработване и предоставяне на статистическа информация.³⁸ Националният орган по уврежданията вече е разработил и публикувал набор от индикатори за наблюдение на прилагането на текущата политическа рамка на Ирландия за хората с увреждания - *Националната стратегия за включване на хората с увреждания (2017-2021 г.)*.³⁹ Макар че стратегията не е специално посветена на прилагането на КПХУ от Ирландия, тя обхваща съответните тематични области, като например образование; наемане на работа; здраве и благополучие; услуги за лица с увреждания; жилища; транспортиране; достъпност; и независим живот.⁴⁰

Националният орган за хората с увреждания публикува също така индикатори за наблюдение на напредъка в рамките на Цялостната стратегия за заетост на хората с увреждания 2015-2024 г.,⁴¹ която определя стратегията на Ирландия за подобряване на положението със заетостта на хората с увреждания.

Други рамки използват индикатори непряко, използвайки данни - статистически и други - за своите дейности по наблюдение. Например, в допълнение към големи доклади по различни теми, латвийският омбудсман провежда периодични проучвания, измерващи нагласите на обществото към правата на хората с увреждания. Той също така проучва задълбочено по една разпоредба на КПХУ на година. През 2022 г. фокусът е върху член 9 (достъпност).

По подобен начин в Австрия комитетът за наблюдение на КПХУ организира годишни публични срещи, на които се събира информация по конкретни членове на КПХУ и други относими теми.⁴²

Португалската обсерватория за хората с увреждания и правата на човека публикува годишен доклад за индикаторите за правата на човека по отношение на хората с увреждания. Той оценява прилагането на КПХУ в Португалия чрез анализ на вторични източници.⁴³

6 Предизвикателства и пътища напред

6.1. Предизвикателства при разработването и/или използването на индикатори

Националните рамки съобщават за предизвикателства както по отношение на трудностите, присъщи на събирането на информация за уврежданията, така и по отношение на техния капацитет да го правят. Предизвикателствата, пред които са изправени някои национални рамки във връзка с разработването и/или използването на индикатори, включват следното:

- Липса на налични данни на национално ниво конкретно за уврежданията. Това води до използването на индикатори, насочени към събиране на данни, а не към оценка на резултатите. Освен това, липсата на достъп до данни от съществуващи проучвания може да доведе до попълване на индикаторите с данни от алтернативни източници, като например резултати от научни изследвания. Това може да доведе до предизвикателства в съгласуваността на данните, което ограничава способността на рамките да опишат напредъка във времето.
- Неточно тълкуване на рамките за защита на данните, отнасящи се до събирането и обработването на лични данни, като например данни относно здравето.⁴⁴
- Различни определения за увреждане, използвани от различни организации, извършващи мониторинг. Това може да бъде преодоляно чрез използване на национална централизирана статистическа платформа, използваща общо определение за увреждане или прилагане на определението на КПХУ.
- Трудности при точното разграничаване на специфични групи от хора с увреждания, така че тези статистически групи да не са твърде тесни (и по този начин да изключват определени лица) или твърде широки (и по този начин ненужно да разширяват групите, което затруднява смислените сравнения).
- Ограничения, причинени от общия характер на информацията, събрана въз основа на индикатори. Наличието на обща индикация често е интересно. Това обаче ограничава вникването в конкретните ситуации и причините за прогрес или липса на такъв. Това затруднява също и разработването на конкретни препоръки.
- Методологични трудности, срещани при дефиниране на индикатори и анализиране на резултатите.

- Налично време и финансови ресурси за разработване на индикатори за всички членове на КПХУ. Липсата на такива ресурси води или би могло да доведе до отмяна на приоритетите относно други дейности.
- Липса на стабилна правна и устойчива финансова основа като независим и автономен субект.

6.2. Работни методи за използване и/или разработване на индикатори

Националните рамки са разработили редица работни методи във връзка с използването и/или разработването на индикатори. Може да е полезно и за други рамки да ги разгледат. Тези работни методи включват следното:

- Надграждане на предишна работа, която се фокусира върху конкретни членове на КПХУ, и след това разглеждане на всички членове при започване разработването на индикатори.
- Използване на наличното по отношение на индикатори и сфери, за които има налични данни, и последващо фокусиране върху тези, за които (все още) няма налични данни.
- Използване на индикатори за подпомагане определянето на необходимостта от допълнителна информация, статистически данни и изследвания. Например, когато измерванията показват ясно, че данните са ограничени за конкретни групи (напр. хора с тежки интелектуални увреждания) или за специфични сфери и трябва да се извършат допълнителни изследвания, за да се получи повече информация относно правата на хората с увреждания.
- Използване на събраната информация за изтъкване на специфични проблеми и подпомагане на дейности, свързани с член 33 (2), за насърчаване и наблюдение на прилагането на КПХУ.
- Разработване на индикатори, позволяващи установяване на сътрудничество с органи, отговорни за събирането на данни на национално ниво (напр. национални статистически служби, национални органи за здравна статистика, министерства).
- Отдаване на важна роля на сътрудничеството с възможно най-голямо количество и разнообразие от местни участници, както от гражданското общество, бизнеса и местната власт, така и със съответните действащи лица на международно ниво.
- Разработване на показатели в тясно сътрудничество с представители на гражданското общество, изследователи и съответните държавни органи. Това позволява разработването на индикатори с пряко отношение към лицата и групите в обществото, които са най-засегнати от наблюдаваните сфери на живот.
- Събиране на наличните знания за това как най-добре да се работи с индикаторите (например чрез специализиран семинар).

Използвана литература

- Degener, T. (2016), [Disability in a Human Rights Context](#).
- European Commission (2016), [European handbook on equality data](#), Luxembourg, Publications Office of the European Union (Publications Office).
- European Commission (2021), [Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030](#), COM(2021) 101 final, Brussels, 3 March 2021.
- European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, Subgroup on Equality Data (2018), [Guidelines on improving the collection and use of equality data](#), Brussels, European Commission.
- Европейска комисия, Група на високо равнище по въпросите на недискриминацията, равенството и многообразието, Подгрупа за данни относно равенството (2021 г.), [Насоки за събиране и използване на данни относно равенството въз основа на расов или етнически произход](#), Брюксел, Европейска комисия.
- FRA (2014), [The right to political participation for persons with disabilities: Human rights indicators](#), Luxembourg, Publications Office.
- FRA (2015), [Implementing the UN CRPD: An overview of legal reforms in EU Member States](#), FRA Focus 05/2015, Vienna, FRA.
- FRA (2016), [Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights concerning requirements under Article 33 \(2\) of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities within the EU context](#), FRA Opinion 3/2016 [CRPD], Vienna, FRA.
- Ireland (2021a), [Assisted Decision-Making \(Capacity\) \(Amendment\) Bill 2021: Draft general scheme and heads of bill](#), 22 November 2021.
- Ireland (2021b), [National Disability Inclusion Strategy \(2017-2021\)](#).
- Ireland, National Disability Authority (2018), [An indicator set to monitor the National Disability Inclusion Strategy 2017-2021](#).
- Ireland, National Disability Authority (2020), [Indicators for monitoring progress under the Comprehensive Employment Strategy for Persons with Disabilities 2015-2024](#).
- Netherlands Institute for Human Rights (College voor de Rechten van de Mens) (2022), [Understanding inclusion III: People with disabilities still at a disadvantage \(Inzicht in inclusie III: Mensen met een beperking nog steeds op achterstand\)](#), Utrecht, Netherlands Institute for Human Rights.
- OHCHR (2012), [Human rights indicators: A guide to measurement and implementation](#), HR/PUB/12/5, New York and Geneva, United Nations.

- Poland, Commissioner for Human Rights (*Rzecznika praw obywatelskich*) (2019), *Dostosowanie lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami*, Warsaw, Commissioner for Human Rights.
- Комитет на ООН за правата на хората с увреждания (2016 г.), *Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания*.
- United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (2008), *Report on indicators for promoting and monitoring the implementation of human rights*.

Предложения за допълнителна информация

- Danish Institute for Human Rights (DIHR) (2019), [Indicators and data for human rights and sustainable development: A practical approach to leaving no one behind](#), Copenhagen, DIHR.
- Danish Institute for Human Rights (DIHR) and the Global Alliance of National Human Rights Institutions (2022), [Indicators and data for human rights and sustainable development: A guide for national human rights institutions](#), Copenhagen, DIHR.
- European Commission (2021), [European comparative data on Europe 2020 and persons with disabilities](#), Brussels, European Commission.
- European Commission (2021), [Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030](#), COM(2021) 101 final, Brussels, 3 March 2021.
- European Commission, Academic Network of European Disability Experts (2009), [Monitoring the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Europe: Principles for the identification and use of indicators](#), Human European Consultancy and University of Leeds, May 2009.
- European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, Subgroup on Equality Data (2018), [Guidelines on improving the collection and use of equality data](#), Brussels, European Commission.
- Eurostat (undated), [‘Disability statistics introduced’](#).
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2010), [Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union](#), Vienna, FRA (see the annex “Check-lists for indicator development”).
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2011), [Using indicators to measure fundamental rights in the EU: Challenges and solutions](#), FRA Symposium Report, Vienna, FRA.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2014), [The right to political participation for persons with disabilities: Human rights indicators](#), Luxembourg, Publications Office of the European Union (Publications Office).
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2015), [Human rights indicators on Article 19 of the CRPD](#), Vienna, FRA.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2016), [Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights concerning requirements under Article 33 \(2\) of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities within the EU context](#), FRA Opinion 3/2016, 13 May 2016.

- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2017), [From institutions to community living - Part I: Commitments and structures](#), Luxembourg, Publications Office.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2017), [From institutions to community living - Part II: Funding and budgeting](#), Luxembourg, Publications Office.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2017), [From institutions to community living - Part III: Outcomes for persons with disabilities](#), Luxembourg, Publications Office.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2018), [From institutions to community living: Development of statistical outcome indicators](#), Vienna, FRA.
- OHCHR (2012), [Human rights indicators: A guide to measurement and implementation](#), HR/PUB/12/, UN.
- OHCHR (2018), [A human rights based approach to data - Leaving no one behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development](#), UN.
- Комитет на ООН за правата на хората с увреждания (2016 г.), [Правилник за дейността на Комитета по правата на хората с увреждания-Приложение-Насоки относно независимите рамки за наблюдение и тяхното участие в работата на Комитета за правата на хората с увреждания](#).
- UN (undated), [‘United Nations Disability Statistics Programme’](#).
- UN Department of Economic and Social Affairs (2015), [Disability indicators for the SDGs](#).
- UN Department of Economic and Social Affairs (2015), [Operationalizing the 2030 agenda: Ways forward to improve monitoring and evaluation of disability inclusion](#).
- UN Department of Economic and Social Affairs (2018), [Disability and development report - Realizing the Sustainable Development Goals by, for and with persons with disabilities](#), New York, UN.
- World Health Organization (WHO) (2015), [WHO global disability action plan 2014-2021](#), WHO.
- World Health Organization (WHO) and World Bank (2011), [World report on disability](#), WHO.
- World Health Organization (WHO) and World Bank (2017), [Model Disability Survey \(MDS\) - Survey manual](#), WHO.

Бележки

- 1 Вж. FRA (2015 г.).
- 2 ООН (без дата), параграфи 4, 34.
- 3 Пак там, параграф 39 (с).
- 4 Вж. Degener (2016 г.).
- 5 ООН (без дата), параграф 39 (d).
- 6 Пак там, параграф 13.
- 7 ОНCHR (2012 г.).
- 8 Пак там, стр. 17.
- 9 ООН (без дата), параграф 38.
- 10 За повече информация вж. Европейска комисия (2016 г.), стр. 15-19.
- 11 ООН (без дата), параграфи 35, 37.
- 12 Европейска комисия, Група на високо равнище по въпросите на недискриминацията, равенството и многообразието, Подгрупа за данни относно равенството (2018 г.), стр. 9-11.
- 13 Европейска комисия (2021 г.), стр. 31-32.
- 14 Пак там.
- 15 За рамката на Европейския семестър и достъп до документите на Европейския семестър за всички държави-членки на ЕС вж. [Европейски семестър](#).
- 16 [Регламент \(ЕС\) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика](#), OJ 2021 L 231 (Регламент за общоприложимите разпоредби 2021-2027 г.).
- 17 Пак там, Приложение III, стр. 322.
- 18 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, [Report on indicators for promoting and monitoring the implementation of human rights](#), p. 4.
- 19 ОНCHR (2012 г.), стр. 16.
- 20 Пак там, стр. 44.
- 21 Пак там, стр. 86.
- 22 Вж. [‘Human rights indicators on Article 19 CRPD’](#); и FRA (2014).
- 23 Вж. ОНCHR (2012 г.), Глава IV.
- 24 Вж. European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, Subgroup on Equality Data (2018), specifically Guideline 1 ‘Map existing sources of equality data and identify gaps’, pp. 13-14.
- 25 За повече информация вж. Европейска комисия (2016 г.), стр. 34.
- 26 European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, Subgroup on Equality Data (2018), Principle 6, pp. 4, 14.
- 27 ООН (без дата), параграф 39 (с).
- 28 Пак там.

- 29 Пак там.
- 30 За повече информация вж. FRA (2016 г.), стр. 12.
- 31 Тези планове за действие са достъпни на уебсайта на [Германския институт за правата на човека](#) (на немски език).
- 32 [‘The gold indicators: Measuring 10 key thematic areas to improve the situation of persons with disabilities’](#).
- 33 Повече информация можете да намерите на уебсайта на Датския институт за правата на човека относно [индекса на уврежданията](#).
- 34 За повече информация вж. уебсайта на [Handicapbarometer](#).
- 35 За последния доклад вж. Института за правата на човека на Нидерландия (*College voor de Rechten van de Mens*) (2022), Измервания I и II.
- 36 За последния доклад (на полски език), вж. Poland, Commissioner for Human Rights (*Rzecznika praw obywatelskich*) (2019).
- 37 Вж. [годишните доклади](#) и [базата данни със становища](#) на Канцлера на правосъдието.
- 38 Ирландия (2021a), Глава 81.
- 39 Ирландия (2021b).
- 40 Ирландия, Национален орган за хората с увреждания (2018 г.).
- 41 Ирландия, Национален орган за хората с увреждания (2020 г.).
- 42 За повече информация вж. [списъка с публични срещи на уебсайта на Комитета за наблюдение на КПХУ](#).
- 43 Повече информация е достъпна на уебсайтовете на Обсерваторията на хората с увреждания и правата на човека относно показателите за правата на човека за хората с увреждания в Португалия за [2019 г.](#) и [2020 г.](#)
- 44 Европейската комисия публикува [общи насоки](#). Вж. също European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, Subgroup on Equality Data (2018), [Guidelines on improving the collection and use of equality data](#), pp. 9-11.

Как да се свържем с ЕС

Лично

В целия Европейски съюз има стотици информационни центрове на Europe Direct. Можете да намерите адреса на най-близкия до вас център:

https://europa.eu/european-union/contact_en

По телефона или по имейл

Europe Direct е услуга, която отговаря на вашите въпроси относно Европейския съюз. Можете да се свържете с тази услуга:

- чрез безплатен телефон: 00 800 6 7 8 9 10 11 (някои оператори може да таксуват тези разговори),
- на следния обикновен телефонен номер: +32 22999696 или
- по имейл на: https://europa.eu/european-union/contact_en

Информация за ЕС

Онлайн

Информация за Европейския съюз на всички официални езици на ЕС е достъпна на уебсайта: https://europa.eu/european-union/index_en

Публикации на ЕС

Може да изтеглите или поръчате безплатни и платени публикации на ЕС на адрес: <https://publications.europa.eu/en/publications>. Повече на брой копия могат да бъдат получени, като се свържете с Europe Direct или с вашия местен информационен център (see https://europa.eu/european-union/contact_en).

Право на ЕС и свързани документи

За достъп до правна информация от ЕС, включително цялото законодателство на ЕС от 1952 г. насам на всички официални езици, посетете EUR- Lex на адрес: <http://eur-lex.europa.eu>

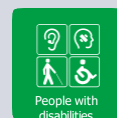
Отворени данни от ЕС

Порталът за отворени данни на ЕС (<http://data.europa.eu/euodp/en>) предоставя достъп до масиви от данни от ЕС. Данните могат да бъдат изтеглени и повторно използвани безплатно, както за търговски, така и за нетърговски цели.

Насърчаване и защита на основните ви права в ЕС —

Това ръководство помага на независимите национални рамки за наблюдение да изпълнят задълженията си за наблюдение, посочени в член 33 от Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХУ) (наричана по-долу „Конвенцията“). То се фокусира върху използването на индикатори и целта му е да подпомогне националните рамки за наблюдение при разработването или подобряването на индикатори за оценка на напредъка на прилагането на КПХУ на национално ниво.

People with disabilities

Equality

FRA - АГЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена - Австрия

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

twitter.com/EURightsAgency

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Publications Office
of the European Union